

- Fekumi kene ma'u e malu'I mei he fakakulupu, kulupu talanoa pe fanga ki'I kalapu
- Fa'a faingata'a'ia hono fai 'oha fili
- Fakalalakaka 'ene taukei mo 'ene faka'uhinga'I ha me'a

FAKASOSIALE MO FAKAELOTO

- 'I ai 'ene ngaahi ongo felave'I mo e anga 'o 'ene tupu mo hono fotunga kapau ko e ta'ahine, ko e tamaiki tangata 'oku 'I ai e hoha'a kapau 'oku nounou, kapau ko e ta'ahine – ka 'oku fu'u sino
- Kamata ke fakalahi e siakale 'o e kakai lalahi 'oku falala ki ai kapau ko ha ta'ahine
- Fiefia 'I ha va'inga 'oku kau ai ha fakakaukauloto pea mo ha fanau kehe pea faka'aonga'I ai ha teunga pe ha teuteu
- Fakahoko 'o ha talanoa fakatulama ke hange pe ha me'a mo'oni pea 'I ai e tokanga, fakamaatoato mo e fakahoko lelei e konga kotoa 'oku kau ai
- Ma'u e laangilangi 'I he ongo'I 'o e malava kene fai ha me'a mo hono fakahaa'I 'oha taukei ngaue fo'ou
- Faka'aonga'I 'o e fakakaukau fakatu'asino mo ha ngaahi ma'u'anga poto kene fakafiemale'I ia mo fakalato 'ene fiema'u
- Fiefia ke ngaue mo feohi fakataha moe tamaiki kehe
- Malava ke mamahi koe'uhi koe fakaanga,ko ha tukuaki'I pe tautea kuo oatu ki ai

'IKAI KE 'I AI HA FANAU 'E LI'EKINA

5770 Fagatogo
Pago Pago, American Samoa 96799
Phone (684) 69 6074
Fax (684) 699 6098

Ko e tohitufani na'e malava ia 'o teuteu'I mei ha tokoni fakapa'anga mei he Potungaue Ako 'a 'Amelika.'Oku ma'u atu 'a e ngofua ke toe hiki ha tatau 'o e ki'I tohitufani.

AMERICAN SAMOA PARENTAL INFORMATION RESOURCE CENTER

Ngaahi Tokoni he Fakalalakaka 'ae Efanau 'i He'enu Tuputupu

Ta'u 5 ike Ta'u 8

Ko e fakalalakaka 'a e tamasi'I ko ha fakahokohoko ia kuopau ke fou ai 'a e ki'I tamasi'I kotoa.Ko e fakahokohoko ko 'eni, 'oku kai ai e ako, pea moha ngaahi tefito'I poto taukei hange koe tangutu, 'alu, hopohopo, mo e nono'o hono suu.'Oku ako 'ehe fanau 'a e ngaahi poto taukei ko 'eni pea ui ia koe fakalalakaka 'ihe'enu tuputupu hake lolotonga ha vaha'a taimi pau kuo fokotu'u.Me'i he'ene 'I he kinitakateni 'o a'u ki he'ene 'I he ako mau'olunga, 'oku fou atu 'a e to'utupu 'I he ngaahi tu'unga fakalalakaka 'e fa.'Oku faka'ilonga'I 'ehe kau mataotao 'a e ngaahi tu'unga ko 'eni koe:

- **Teuteu Ke Tamasi'I: Ta'u 5 – 8**
- **Tamasi'I: Ta'u 9 – 11**
- **Teuteu Ke Talavou: Ta'u 12 – 14**
- **Talavou: Ta'u 15 – 18**

Ko e tafa'aki lalahi 'e fa 'o e fakalalakala 'I he tuputupu hake 'a e fanau 'a ia 'oku vakai'I ai 'a e poto taukei 'a e fanau 'a ia koe:

1. Fakatu'asino
2. Fakasosiale mo fakaeloto
3. Fakakaukau
4. Fetu'utaki

Neongo pe 'e faikehekehe 'a e tu'unga 'e fakalalakala ai 'a e ki'I tamasi'I takitaha ko e fakahokohoko 'o e tu'unga 'o 'enau fakalalakala he 'ikai ke faikehekehe ia. Lolotonga ko ia 'oku fu'u matu'aki mahu'inga ke manatu'I koe ki'I ta'ahine pe ki'I tamasi'I takitaha 'oku makehe mo 'I ai 'ene totonu 'iateia pe, 'e 'I ai e ni'ih'i 'e faitatau mo kainga 'enau fiema'u mo e me'a 'oku nau mahu'inga'ia ai kae lava ai 'onau lavame'a 'I he'enau fakalalakala. Fakatata'aki 'eni:

- 'Oku fiema'u e fanau ke nau a'usia ha ngaahi fakakaukau lelei 'iatekinautolu pe
- 'Oku fiema'u e fanau kenau a'usia 'a e lavame'a 'I ha fa'ahinga me'a pe tenau fai
- Oku fiema'u e fanau kenau hoko 'o fakalalakala 'I he'enau falala pe kiatekinautolu
- 'Oku fiema'u e fanau ketau tokanga kiatekinautolu pea nau tokanga mai foki kiatekitautolu
- Oku fiema'u e fanau kenau foua mo a'usia ha faingata'a
- 'Oku fiema'u e fanau ke tali 'ehe kakai 'o e ngaahi to'u kotoa pea pehe ki he hou'eiki moe kau ma'u mafai

Ko e ngaahi fiema'u ko 'eni 'oku hokohoko atu pe ia meihe kei valevale 'o a'u ki he ta'u

motu'a. 'E kehekehe pe 'a e ngaahi fiema'u 'a e fanau 'o fakatatau ko honau ta'u motu'a. Ko e fakalalakala 'a e fanau 'oku fakahoko ia 'I he'enau ngaahi tu'unga takitaha pea he'ikai ke lava ke tau vakai ki he ngaahi fua lelei kotoa ko 'eni meihe fanau kotoa 'I he fa'ahinga ta'u motu'a tatau pe koe tu'unga tatau 'o e fakalalakala ko 'eni.

1. Ko e ta'u motu'a 'oku 'ikai ko ha fakafuofua pau ia 'o e tu'unga fakamatu'otua. Tokolahi ha fanau tenau foua ha tu'unga pau hono fakafuofua 'I 'o 'enau fakalalakala ka koe ta'u motu'a tenau fakahoko ai 'a e ngaahi fakalalakala ko 'eni 'e kehekehe lahi 'aupito. Ko ha 'ekitiviti 'a ia 'e lava lelei 'o fakahoko 'eha ki'I tamasi'I 'e taha 'e fu'u matu'aki faingata'a ia ki ha ki'I tamasi'I 'e taha 'I he ta'u motu'a tatau pe.
2. Ko e tupulaki 'e meimei ke 'alu atu ia 'I ha ngaahi tu'unga kehekehe 'I he ngaahi tafa'aki kehekehe 'o e fakalalakala 'I he ki'I tamasi'I fakafo'ituitui. Ko ha ki'I tamasi'I 'oku tu'unga lelei fakatu'asino mahalo pe 'e tu'unga lelei 'I he'etau lau ki he'ene faka'atamai kae to lalo 'I he tu'unga fakaeloto mo e tupulaki fakasosiale. 'E fiema'u e tamasi'I kene a'usia ha ngaahi me'a kehekehe 'I he ngaahi tafa'aki takitaha ko 'eni kene lava o a'usia 'a e kakato 'o hono malohi.

FAKATU'ASINO

- Tupu meihe kamata'anga 'ene ako ki he kamata'anga 'o 'ene talavou
- Faingamalie lahi 'I he "angamaheni" felave'I mo e ma'olunga, mamafa, mo e fuo
- Taukei 'I hono faka'aonga 'I 'o e fanga ki'I me'a ngaue iiki

- Tupulaki e mamafa 'o vave 'aupito meimei ki he ta'u 8
- Fiefia 'I hono vakai'I 'a e malohi hono uoua pea mo 'ene taukei
- Lava 'o tu'u palanisi tatau ve'e taha 'I ha sekoni 'e 10
- Fakalalakala 'a e fengaue'aki fakataha hono nima mo hono mata
- Tupulaki e tu'unga 'o 'ene kataki

FETU'UTAKI

- Talanoa mo lea 'I he lea fakakakai lalahi
- Fu'u mahu'inga'ia he lautohi
- Mahino 'I koe mata'Itohi 'oku ne fakafongia 'I 'a e ongo 'oku ne fa'u 'a e fo'I lea
- Ako ke laukonga lelei, tonu pea mahino foki e me'a 'oku ne lau
- Lava 'o fa'u ha ngaahi talanoa, mo fakamatala pe ha me'a 'oku fakamatala 'I
- 'E meimei faingata'a kene muimui pe tokanga ki ha me'a faingata'a 'oku fakahinohino 'I
- Lava pe 'o kau 'I ha fa'ahinga lau lesani fakatata 'o vahevahe ai e ngaahi fakakaukau moe tui 'I he ngaahi lea mahinongofua

FAKAKAUKAU

- Fakaha 'a e malava ke fakafaikehekehe 'I e to'omata'u mei he to'ohema pea mo e tonu mei he hala
- Kamata ke mahino 'I e taimi mo e 'aho 'o e uike
- Fakalalakala 'a e malava ke solova ha palopalema
- Fakahaa 'I e manako makehe he laukonga
- Lava ke sio 'o 'ilo 'I 'a e fakakaukau 'aha ki'I tamasi'I e taha